

Маргьорит Юрсенар

Мъжът, който обикнал
самодивите

СТЪРЧЕШЕ ПРАВ и бос сред прахоляка, сред жегата и миазмите на пристанището, под протрития брезент на едно кафене, където неколцина клиенти напразно диреха заслон от слънцето. Овехтелият му бозав панталон стигаше едва до пищялите и острите кокалчета, извивките на петите, дългите мазолести и съвсем изподрани ходила, гъвкавите и чувствителни пръсти очевидно принадлежаха към расата на дарените с интелект стъпала, навикнали на всекидневен допир до въздуха и земята, вкоравени от ръбовете на камъните – в средиземноморските краища те придават на облечения човек нещо от волната непринуденост на голия. Умеещи нозе, така различни от тромавите тежки подпори, напъхани в северните обувки... Излинялото синьо на ризата му се съчетаваше с избелелите от зноя цветове на небето, раменете и плешките му надничаха през скъсания плат като остри плочи, леко издължените уши обрамчваха косо черепа, подобно дръжките на амфора, и несъмнени следи от хубост още личаха на изпитото му отнесено лице – досущ подаващи се тук-там из сипей отломъци на древна статуя. Очите му на болно животинно надничаха доверчиво иззад дългите като на ослица мигли, дясната му ръка оставаше през цялото време протегната с упорития натраплив жест на архаичните идоли, които сякаш просят от посетителите в музеите милостинята на възхищението, а от широко отворената му уста измежду двата реда ослепително бели зъби излизаше несвързано мучене.

– Глухоням ли е?

– Не е глух.

Янис Деметриадис, собственик на големите сапунени фабрики на острова, използва миг разсейване, когато погледът на лудия се зарея към морето, и пусна една драхма на гладкия плочник. Тяхото прозвъняване, полузаглушено от тънкия слой пясък, начаса бе уловено от просяка, който стръвно грабна монетката от бял метал и веднага пак застана в умолителната си страдалческа поза на чайка върху ръба на кей.

– Не е глух – повтори Янис Деметриадис и остави пред себе си чашката, до половината пълна с мазна черна утайка. – Загубил е словото и ума си при такива обстоятелства, че понякога му завиждам: аз съм с всичкия си и при това богат, но така често срещам единствено досада и празнота по пътя си. Този Панайотис (така му е името) онемя на осемнайсет години, защото видял голи самодиви.

Свенлива усмивка се появи върху устните на Панайотис, когато чу името си. Не личеше да е доловил смисъла на думите, изречени от достолепния господин, в когото смъртно различаваше покровител – до него стигаше само тонът, не и значението. Доволен, че за него говорят и

може би има надежда за още милостиня, той почти недоловимо протегна длан, както кучето докосва боязливо коляното на господаря, за да не забравят да го нахранят.

– Син е на един от най-заможните селяни в моето село – продължи Янис Деметриадис, – по изключение, наистина богат. Баща му се чуди какво да прави със земята си... има хубава къща от дялан камък, градина с всякакви фиданки, зарзават в двора, будилник в кухнята, кандило пред иконостаса... всичко както си му е редът. За Панайотис можеше да се каже нещо, което рядко се чува за един млад грък: че хлябът му е опечен, и то за цял живот. Можеше да се каже също, че пътят му е проправен докрай – гръцки път, прашен, каменлив и еднообразен, но с някое щурче от време на време и весели отбивки към кръчмарските порти. Помагаше на старите жени да обрулят маслините, наглеждаше затварянето на касите със стафиди и тегленето на балите вълна, при пазарлъците с тютюнотърговците подкрепяше мълчешком баща си, като се изплюваше с презрение всеки път, когато онзи предлагаше цена под намислената; сгоден беше за дъщерята на ветеринаря, мило девойче, което работеше в моята фабрика, беше много хубав и за любовници му се брояха всички жени в околността, които обичат любовта; разправяха, че спял с попади-ята – и така да беше, попът не му се сърдеше, защото жените не го привличаха особено, неговата пък никак – а и тя лягаше с всекиго. Представете си скромното щастие на един Панайотис: любовта на хубавиците, завистта на мъжете, понякога и желанието им, сребърен часовник, на два-три дена снежнобяла, изгладена от майка му риза, за обед пилаф, на вечеря чаша синкаво дъхаво узо. Но щастieto е крехко и когато не го заплашват хора или обстоятелства, дебнат го привидения. Може би не знаете, че островът ни е пълен със загадъчни присъствия. Нашите призраци не приличат на вашите северни таласъми, които излизат само в полунощ, а денем си кротуват в гробищата. Тукашните забравят да се наметнат с бял саван и скелетите им са покрити с плът. Но са може би поопасни от душите на мъртвците, които поне са били кръстени, живели са и са вкусили от страданието. Самодивите от нашите поля са невинни и злоторни като природата, като нея закрилници и губителки едновременно. Древните богове и богини са наистина мъртви, в музеите са напъхани само мраморните им трупове. Тукашните самодиви приличат по-скоро на вашите феи, отколкото на представите ви, създадени от Праксител. Но народът ни вярва в тяхната сила: те са истински, както земята, водата и коварното слънце. В тях се въплъщава светлината на лятото, затова и щом ги зърнеш, получаваш шемет и се вцепеняваш. Те

се появяват само в трагичния час на обедата, сякаш потопени в тайнството на ослепителното пладне. Селяните, преди да полегнат, си залостват портите: не заради слънцето, а заради тях. Тези наистина съдбовни вълшебници са красиви, голи, носещи прохладата и вредни като заразна с треска вода; който ги е видял, неусетно се стапя от неџа и мерак, а набере ли кураж да ги докосне, онемява за цял живот, защото не бива простосмъртни да научават тайните на тяхната любов. И така една сутрин две овце на Панайотовия баща започнали да се въртят. Болестта бързо ударила най-хубавите глави от стадото и харманът пред къщата се напълнил с въргоглав добитък. Панайотис тръгнал сам в жегата, в най-големия пек, да вика ветеринаря, който живее от другата страна на връх Свети Илия, в едно селце досама морето. Привечер още го нямало. Тревогата на бащата се пренесла от овцете на сина. Претърсили напразно полето и околните валози, цяла нощ жените от рода се молили в селския параклис, който си е един плевник, осветен от двајсетина свещи, и човек чака всеки миг да влезе Мария, за да роди. На другия ден вечерта, в часа за отмора, когато мъжете сядат пред масичките на мегдана с филджанче кафе, чаша вода и лъжичка сладко, се задал един нов Панайотис: преобразен, все едно минал през смъртта. Очите му пламтели и бялото и зениците сякаш били стопили ириса; по-жълт, отколкото след два месеца малария, с уста разтегната в малко гузна усмивка, от която вече не излизали думи. Все пак не бил напълно ням. От гърлото му се изтъркували накъсани срички, като сетното бълбукане на пресъхващ извор: „Самодивите... Госпожици... Самодиви... Хубавици... Голи... Хубост... Руси... Косите им руси...“

Само това успели да измъкнат от него. През следващите дни на няколко пъти го чували да си мърмори „Косите им руси... Руси“ – сякаш галел коприна. И с това се свършило. Очите му погаснали, но оттогава погледът му, винаги унесен и вторачен, доби чудни свойства: той гледа слънцето, без да замижи – може би му носи радост съзерцаването на ослепителното русо нещо. Бях в селото първите седмици, когато той заляня: нямаше треска, никакви признаци за слънчасване или пристъп. Родителите му го водиха да му баят в един прочут манастир наблизо: той тръгна кротко като болна овца, но нито черковната служба, нито каденето с тамян, нито магиите на селските бабички успяха да пропъдят от кръвта му бесните самодиви с цвета на слънцето. Отначало няколко дена не го свърташе и все се връщаше на мястото, където ги зърнал: има там един извор, от който рибарите понякога си наливат вода, дълбок овраг, смокинова горичка с пътека надолу към морето. На хората им се

сторило, че виждат в рядката трева леки следи от женски нозе и легнали тела. Нали си представяте сцената: бликовете в смокиновата сянка, която не е сянка, а по-зелено и сладостно начертание на светлината; младият селянин, стреснат от женските гласове и смехове, като ловец от плясъка на криле; неземните девойки протягат белите си ръце и русите им власинки улавят лъчите; гол корем с играеща по него сянка на листо; светла гръд и зърното ѝ – розово, а не мораво; целувките на Панайотис, който хапе косите и устата му се пълни с вкус на мед; желанието му, потъващо между светли бедра. Както няма любов без сърдечна отмала, така не съществува и истинска сладост без захласване по красотата. Останалото в крайна сметка е само машинално посягане, като жаждата и глада. Самодивите откряхнали пред младия безумец достъпа до един женски свят, толкова отдалечен от момите на острова, колкото са те от самките на добитъка; дарили го с опиянението на незнанието, с премалата от чудото, с искрящата прокоба на щастието. Разказват, че оттогава не е преставал да се среща с тях в жегата, когато тези прекрасни демони бродят, зажаднели за любов; изглежда е забравил дори лицето на годеницата си и се извързва от нея като от грозна маймуна, а срещне ли попадията, плюе и тя плака два месеца, преди да намери разтуха. Самодивите са му взели ума, за да го включват в игрите си, като невинен фавън. Вече не работи, не знае кой ден е и кой месец и тръгна по просия, като рядко остава гладен. Скита наоколо, избягва по-оживените пътища, вре се из полята и боровите гори, по склоновете на пустите баири; разправят; че по жасминов цвят, оставен върху един зид, или бяло камъче в корените на някой кипарис, научавал часа и мястото на самодивските сборища. Според селяните, нямало да остарее: като всички урочасани, щял да изсъхне, без да се знае на осемнайсет години ли е или на четирийсет. Но коленете му треперят, умът му е напълно изветрял и от устата му никога вече няма да излезе човешка реч: още Омир е знаел, че легне ли някой със златните богини, губи разсъдък и сила. А аз завиждам на Панайотис. Той излезе от света на фактите и влезе в другия, на виденията, но ми се случва да си помисля, че виденията може би са формата, в която се явяват на простосмъртните най-скритите присъствия.

– Но, Янис – обади се с раздражение госпожа Деметриадис, – да не би наистина да мислиш, че Панайотис е видял самодивите.

Янис Деметриадис не отговори, защото в този миг се повдигаше от стола, за да поздрави трите горделиви чужденки, които минаваха край кръчмата. Младите американки, целите в бяло, пристъпваха с гъвкави крачки по обления в слънце кей, а зад тях старият хамалин пъшкаше под

тежестта на поупките. Подобни на три момиченца, излизащи от училище, те се държаха за ръце. Едната бе заплела в русите си коси миртово клонче, другата носеше огромна мексиканска сламена шапка, а третата се бе забрдила подобно на селянка с памучна кърпа и черни слънчеви очила криеха лицето ѝ като маска. Трите млади жени живееха на острова – бяха купили една къща далеч от пътищата. Нощем излизаха със собствената си лодка да бият риба с тризъбец, есенно време ловуваха пъдпъдци. С никого не общуваха и сами се грижеха за себе си, опасявайки се да допуснат прислужница в усамотението си; недружелюбието им ги предпазваше от клюки, но пък вероятно ги излагаше на клевети. Опитах се да уловя погледа на Панайотис към тези три богини, но отнесените му очи останаха разсеяни и погаснали: явно не разпознаваше своите самодиви, облечени като жени.

Изведнъж се наведе с гъвкаво, почти животинско движение, за да вдигне още една драхма, изпаднала от нечий джоб, и аз видях, вплетено в остриите влакна на метнатата през рамото му куртка, единственото, макар и неуловимо доказателство: тънка златна нишка, изгубената свила на един рус косъм.

КРАЙ

© 1938 Маргьорит Юрсенар
© 1992 Красимир В. Мирчев, превод от френски

Marguerite Yourcenar
L'Homme qui a aimé les Néréides, 1938

Сканиране и разпознаване NomaD, 2009 г.
Редакция: NomaD и sir_Ivanhoe, 2009 г.

Издание:

Маргьорит Юрсенар. Източни новели

Превод от френски: Красимир Мирчев, 1992
Художник на корицата: Здравко Денев, 2003
Издавателство „Пулсио“ – СуперМарто, 2003
Второ издание

Marguerite Yourcenar. Nouvelles orientales, 1982

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/12233>]